

Υποκλοπές και Απόρρητο: Θεσμικό Πλαίσιο και Προτάσεις Πολιτικής

Executive Summary

**Report
ON
ETERON**

1. Αντικείμενο της μελέτης:

- (α) Η ανάλυση του ελληνικού νομικού πλαισίου της άρσης του δικαιώματος στο απόρρητο των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας.
- (β) Η σκιαγράφηση λύσεων που έχουν δοθεί στο ανωτέρω ζήτημα από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και από άλλες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις, όπως η γαλλική.
- (γ) Η υποβολή προτάσεων για την αναμόρφωση του ισχύοντος πλαισίου.

2. Μέθοδος της μελέτης:

- (α) Η ανάλυση των διατάξεων (Σύνταγμα και τυπικοί νόμοι) που ρυθμίζουν το ζήτημα της άρσης του δικαιώματος στο απόρρητο των επικοινωνιών για λόγους εθνικής ασφάλειας.
- (β) Η ανάδειξη της απροσδιοριστίας των εν λόγω διατάξεων.
- (γ) Η ανάδειξη των διακριτών ιδεολογιών των ερμηνευτών, που οδηγεί σε αντίθετες λύσεις ερμηνείας και εφαρμογής του ισχύοντος πλαισίου (φιλελεύθερη ιδεολογία vs. ιδεολογία της «προστασίας του κράτους» ή *raison d'État*).
- (δ) Η διάκριση μεταξύ εφαρμοστέου (του δικαίου που οφείλει να εφαρμοστεί) και εφαρμοζόμενου δικαίου (του δικαίου που όντως εφαρμόζεται).

3. Συμπεράσματα ως προς το ισχύον πλαίσιο και την πρόσφατη πρόταση νόμου (που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση από τους Υπουργούς Δικαιοσύνης και Επικρατείας)

- (α) Το ισχύον πλαίσιο (ν. 2225/1994) κυριαρχείται απόλυτα, ιδίως στο επίπεδο του εφαρμοζόμενου δικαίου, από την ιδεολογία της προστασίας του κράτους.
- (β) Η μόνη εγγύηση προστασίας του δικαιώματος στο απόρρητο είναι η αναιτιολόγητη εισαγγελική διάταξη από τον αποσπασμένο στην ΕΥΠ εισαγγελικό λειτουργό.
- (γ) Η ΑΔΑΕ, για διάφορους λόγους, δεν έχει καταφέρει ακόμη να ασκήσει αποτελεσματικό έλεγχο και να λειτουργήσει ως θεσμικό αντίβαρο.
- (δ) Η Βουλή (ιδίως η Μόνιμη Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας) δεν έχει επίσης καταφέρει να αποτελέσει αποτελεσματικό μηχανισμό ελέγχου.
- (ε) Το σχέδιο νόμου όχι μόνο δεν προσθέτει μηχανισμούς ελέγχου, αλλά και αποδυναμώνει περαιτέρω την ΑΔΑΕ.

4. ΕΔΔΑ και γαλλική έννομη τάξη: διδάγματα

- (α) Το ΕΔΔΑ καταλείπει μεν ευρεία διακριτική ευχέρεια στις εθνικές αρχές σε ζητήματα στάθμισης του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή με τους λόγους εθνικής ασφάλειας, πλην όμως θέτει κάποιες ελάχιστες ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις (όπως η ύπαρξη ουσιαστικών εποπτικών μηχανισμών, ο προσδιορισμός των χρονικών ορίων του μέτρου άρσης απορρήτου, η ενημέρωση, αφού η παρακολούθηση ολοκληρωθεί, του υποκειμένου της παρακολούθησης και αν δεν διακυβεύεται ο σκοπός για τον οποίο το μέτρο έλαβε χώρα και η πρόσθετη

προστασία συγκεκριμένων κατηγοριών, όπως οι δημοσιογράφοι)

(β) Η γαλλική έννομη τάξη ρυθμίζει το ζήτημα συνοπτικά ως εξής. Την έγκριση στο αίτημα άρσης απορρήτου επικοινωνιών δίνει ο πρωθυπουργός, αλλά τόσο η έγκριση όσο και η συντέλεση της παρακολούθησης ελέγχονται στενά από την Εθνική Επιτροπή Ελέγχου των Τεχνικών Πληροφόρησης. Υφίσταται ειδική προστασία για συγκεκριμένες κατηγορίες (μέλη δύο σωμάτων της Βουλής, δικαστικοί λειτουργοί, δικηγόροι, δημοσιογράφοι), ενώ προβλέπονται και ειδικά ένδικα βοηθήματα που μπορούν οι θιγέστες να ασκήσουν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Από την άλλη πλευρά, δεν υφίσταται δικαίωμα εκ των υστέρων ενημέρωσης.

5. Προτάσεις πολιτικής

Ενόψει των ανωτέρω, γίνονται οι ακόλουθες προτάσεις για τη μεταρρύθμιση του ισχύοντος πλαισίου σε φιλελεύθερη και δικαιοκρατική κατεύθυνση:

(α) Η υιοθέτηση ενός στενού ορισμού της έννοιας της εθνικής ασφάλειας.

(β) Η αίτηση από την επισπεύδουσα αρχή να αιτιολογείται και να κρίνεται από δικαστικό συμβούλιο, όπως και στην περίπτωση αίτησης άρσης απορρήτου για τη διακρίβωση σοβαρών εγκλημάτων.

(γ) Η διάταξη άρσης απορρήτου να αναφέρει ονοματεπώνυμο και να δικαιολογείται ειδικά και εμπεριστατωμένα.

(δ) Να θεσπιστούν ειδικές προστατευόμενες κατηγορίες (πολιτικά πρόσωπα, δικαστικοί και εισαγγελικοί λειτουργοί, δικηγόροι, δημοσιογράφοι), άρση του απορρήτου των επικοινωνιών των οποίων να καλύπτεται από ειδικές εγγυήσεις (όπως η διατύπωση γνώμης από την ΑΔΑΕ και απόφαση από ειδικό σχηματισμό του Συμβουλίου της Επικρατείας).

(ε) Να γίνει αναδρομική επαναφορά της δυνατότητας ενημέρωσης των θιγέστες από την ΑΔΑΕ.

(στ) Να προβλεφθεί η δημιουργία ειδικού ένδικου βοηθήματος ουσίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας με αντικείμενο την αναγνώριση της παρανομίας εν εξελίξει διαδικασίας άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών και τη λήψη κάθε κατάλληλου μέτρου για τη διακοπή της.

(ζ) Να ξεκινήσει ευρεία διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης για την αναβάθμιση της ΑΔΑΕ.

(η) Να τροποποιηθεί το άρθρο 43Α του Κανονισμού της Βουλής, που ρυθμίζει τον έλεγχο της ΕΥΠ από τη Μόνιμη Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας, ως εξής: «Ο Διοικητής της Ε.Υ.Π. δεν μπορεί να επικαλεστεί την υποχρέωση εχεμύθειας του άρθρου 14 του νόμου 3649/2008». Αντίστοιχη πρόταση πρέπει να ενσωματωθεί και στα άρθρα 146 και 147 του Κανονισμού της Βουλής, που ρυθμίζουν ζητήματα σχετικά με τη συλλογή πληροφοριών και εγγράφων και την προσφυγή σε άλλα αποδεικτικά μέσα από τις Εξεταστικές Επιτροπές της Βουλής.